

Ks. Mieczysław Polak*

Poznań–Gniezno

**BLIŻSZE PRZYGOTOWANIE DO ŻYCIA
W MAŁŻEŃSTWIE I RODZINIE
Duszpasterskie koncepcje Kościoła w Polsce i w Niemczech.
Próba porównania**

„Głębokie kryzysy i szybkie zmiany” (KDK 4), jakie ogarniają życie społeczne w ostatnich dziesiątkach lat dotyczą w dużej mierze życia małżeńskiego i rodzinnego. Zagadnienia odnoszące się do tych wspólnot zostały już przez Sobór Watykański II określone jako sprawy, „które budzą dzisiaj troskę wszystkich” (KDK 46). Troska ta znajduje wyraz m.in. w wielu posoborowych dokumentach kościelnych, które dotyczą zagadnień małżeństwa i rodziny¹. Są one nie tylko

* **Mieczysław Polak**, ks. dr teologii – ur. 1966, kapłan archidiecezji gnieźnieńskiej. 1994–1996 studia specjalistyczne z katechetyki (Katolicki Uniwersytet Lubelski); 1999 doktorat z zakresu teologii pastoralnej i pedagogiki religijnej (Uniwersytet Wiedeński). Adiunkt w Zakładzie Teologii Pastoralnej WT UAM w Poznaniu, dyrektor Wydziału Katechetycznego Kurii Metropolitalnej w Gnieźnie. Wykłada dydaktykę, katechetykę i teologię pastoralną w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie. Publikacje książkowe: *Parafia dzisiaj. Podstawy i kierunki duszpasterskiej odnowy*, Poznań 2007; *Auf dem Weg zu einer christlichen Ehe und Familie. Pastorale Überlegungen zur Ehevorbereitung*, Poznań 2008 (kontakt z autorem: mpolak@gniezno.opoka.org.pl).

¹ Ważniejsze z nich to: Paweł VI, Encyklika *Humanae vitae* (1968); Kongregacja Nauki Wiary, *List o nierozzerwalności małżeństwa* (1973); Kongregacja Wychowania Chrześcijańskiego, Deklaracja *Persona humana* (1975); Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (FC), 22 XI 1981; Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Donum vitae*, 22 II 1987; Jan Paweł II, *List do rodzin* (LR), 2 II 1994; Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*, 25 III 1995; Papieska Rada ds. Rodziny, *Ludzka płciowość. Prawda i znaczenie* (1995); Papieska Rada ds. Rodziny, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa* (PDM), 13 V 1996; Papieska Rada ds. Rodziny, *Duszpasterstwo osób rozwiedzionych, żyjących w nowych związkach*, 12 II 1997.

odповідzią Kościoła na aktualne pytania i problemy, lecz zawierają także pastoralne koncepcje duszpasterstwa małżeństw i rodzin. Podobne zainteresowanie problematyką małżeństwa i rodziny w kontekście szeroko rozumianego duszpasterstwa tych wspólnot znalazło wyraz w dokumentach Kościołów lokalnych, w tym Kościoła w Niemczech² i w Polsce³.

Społeczno-kulturowy kontekst życia małżeństw i rodzin w Niemczech i w Polsce nie jest identyczny. Można jednak zauważyć wiele podobieństw, a przynajmniej podobnych kierunków rozwoju, zarówno sposobu myślenia o małżeństwie i rodzinie, jak i praktykowania życia w tych wspólnotach, szerzej jeszcze – praktyki wspólnego życia kobiety i mężczyzny w różnych wspólnotach. To upodobnianie się kontekstów życia zauważa II Polski Synod Plenarny. Stwierdza on, że po przełomie roku 1989 nastąpiło „większe otwarcie się Polaków na styl życia nowoczesnych społeczeństw zachodnich, w których rodzina przeżywa głęboki kryzys. Przyniosło to nowe zagrożenia w postaci relatywizmu moralnego”⁴.

Stąd też wydaje się uzasadnione przeprowadzenie krótkiej analizy porównawczej pastoralnej odpowiedzi na podobne sytuacje kulturowo-społeczne, jakie dają w swoich najnowszych wypowiedziach dotyczących małżeństwa i rodziny Episkopatu Kościoła w Niemczech i w Polsce. Niniejsze przedłożenie będzie więc próbą porównania koncepcji pastoralnych, dotyczących bliższego przygotowania do małżeństwa, jakie można odnaleźć w dokumencie Konferencji Episkopatu Niemiec z 2000 roku – *Auf dem Weg zum Sakrament der Ehe. Überlegungen zur Trauungspastoral im Wandel* oraz w dokumencie Rady ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski z 2003 roku – *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*.

² Ważniejsze z nich to: Ein Beschluss der Gemeinsamen Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland, *Christliche gelebte Ehe und Familie* (1975); Die Deutsche Bischofskonferenz, *Orientierungsrahmen für die Ehe- und Familienpastoral* (1985), *Für das Leben. Pastorales Wort zum Schutz der ungeborenen Kinder* (1986); *Ehe und Familie – in guter Gesellschaft* (1999); Die Jugendkommission der Deutschen Bischofskonferenz, *Brief an die Verantwortlichen in der kirchlichen Jugendarbeit zu einigen Fragen der Sexualität und der Sexualpädagogik* (1999); Die Deutsche Bischofskonferenz, *Auf dem Weg zum Sakrament der Ehe. Überlegungen zur Trauungspastoral im Wandel* (ASE) (2000).

³ Ważniejsze z nich to: *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* (1969); *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa* (1975); *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (1986); *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* (1987); List pasterski Biskupów Polskich, *O przygotowaniu do życia w rodzinie* (1987); Rada ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* (DDR) (2003).

⁴ II Polski Synod Plenarny (1991–1999), *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, Poznań 2001, nr 18.

SPÓLECZNO-KULTUROWY KONTEKST PRZYGOTOWANIA DO MAŁŻEŃSTWA

Duszpasterska posługa Kościoła realizowana jest w określonym kontekście historycznym. Rozpoznanie tych uwarunkowań nie może ograniczyć się do analiz socjologicznych, do opisu zjawisk czy ich ujęcia statystycznego. Jest ono bowiem „ewangelicznym rozeznaniem sytuacji społeczno-kulturowej i kościelnej, w której prowadzona jest działalność duszpasterska”⁵. Z tego względu proponowanie konkretnych rozwiązań duszpasterskich powinno zostać poprzedzone zarysowaniem nie tylko społeczno-kulturowego kontekstu, ale także próbą jego „ewangelicznej oceny”.

Ostatecznie chodzi tutaj o dobre poznanie człowieka, który jest podmiotem duszpasterstwa, o dobre poznanie jego sytuacji. Jan Paweł II w encyklice *Redemptor hominis* naucza:

Ponieważ więc ten człowiek jest drogą Kościoła, drogą jego codziennego życia i doświadczenia, posłannictwa i trudów – Kościół naszej epoki musi być wciąż na nowo świadomy jego *sytuacji* – to znaczy świadomy równocześnie jego możliwości, które wciąż na nowo się ukierunkowują i w ten sposób ujawniają. Musi być równocześnie świadomy zagrożeń, świadomy tego wszystkiego, co wydaje się być przeciwne temu, aby *życie ludzkie stawalo się coraz bardziej ludzkie*, aby wszystko, co na to życie się składa, odpowiadało prawdziwej godności człowieka; po prostu musi być świadomy wszystkiego, co *jest temu przeciwne* (nr 14).

Rozwój społeczeństw sprawia, że „sytuacja historyczna, w której żyje rodzina, przedstawia się jako mieszanina blasków i cieni” (FC 6). Sytuacja ta wpływa zarówno na sposób rozumienia, jak i realizowania życia małżeńskiego i rodzinnego. Osobisty rozwój i wspólna historia dwojga osób, którzy chcą razem ukształtować swoje życie, rozgrywają się w ramach społeczeństwa, które wywiera na nie swój wpływ. Wpisane w całokształt życia społecznego małżeństwo i rodzina poddane są różnym przemianom, które sprawiają, że z perspektywy socjologicznej ich rozumienie możliwe jest tylko w określonym kontekście społecznym⁶. Niezmienne co do swej istoty podstawowe wspólnoty społeczne ukazują się także jako instytucje podlegające różnym przemianom.

Wypracowanie konkretnych sposobów duszpasterskiej działalności wymaga przeprowadzenia określonego procesu badawczego. Działania te muszą bowiem odpowiadać zarówno sytuacji społeczno-kulturowej, jak i kryteriom wyływającym z Objawienia. Te zaś etapy badawcze nazywane są w teologii pastoralnej odpowiednio etapem kariologicznym i kryteriologicznym. Na etapie kariologicznym dokonuje się analizy teologiczno-socjologicznej lub lepiej ewangelicznego rozeznania sytuacji. Na kryteriologicznym lub eklezjologicznym przeprowadza

⁵ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, 25 III 1992, nr 57.

⁶ Por. F.X. Kaufman, *Zukunft der Familie*, München 1990, s. 9.

się naukową refleksję nad istotą Kościoła, nad istotą jego działalności pastoralnej w danym obszarze. Na podstawie rezultatów tych dwóch etapów badań, na trzecim z nich, zwanym prakseologicznym, formułuje się dopiero imperatywy działania duszpasterskiego⁷.

Powyższe zasady należy odnieść także do duszpasterstwa rodzin. Chodzi tu

o obiektywną, dogłębną analizę pastoralną współczesnej sytuacji małżeństwa i rodziny. [...] Szczególnie ważny jest dokładny, jasny obraz małżeństwa i rodziny w dobie obecnej, który teologia praktyczna czerpie dla swoich dalszych refleksji z socjologii. Nieliczenie się z danymi nauk, zwłaszcza socjologii, byłoby przysłowiowym budowaniem zamków na lodzie. Refleksja pastoralna i realizacje duszpasterskie w naszym kraju muszą się liczyć ze specyfiką rodziny polskiej, zwłaszcza ze zmianami lat powojennych w strukturze i funkcjonowaniu rodziny⁸.

Analizowany tutaj niemiecki dokument o przygotowaniu do małżeństwa zawiera dosyć obszerną analizę, zarówno społeczno-kulturowych uwarunkowań, jak i ich wpływu na sytuację młodych ludzi, którzy chcą zawrzeć sakramentalny związek małżeński. W odróżnieniu jednak od wielu innych dokumentów, także polskiego *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, analiza ta nie ogranicza się jedynie do ukazania wypaczeń, niewłaściwych sytuacji czy różnorodnych zagrożeń, ale jest najpierw opisem zjawisk, które charakteryzują współczesne społeczeństwa, oraz ich wpływu na życie małżeńskie i rodzinne, zarówno obecne, jak i przyszłe (por. ASE, s. 14–24).

Jedną z ważniejszych cech charakterystycznych współczesnego życia społecznego jest indywidualizm. Pluralizm społeczny oraz wolność stwarzają podstawy do indywidualizacji życia, w różnych jego wymiarach. Indywidualizacja dotyczy nie tylko wąskiej grupy społecznej, jak miało to miejsce w minionych czasach, ale uległa dziś procesom „demokratyzacji”, dając jednostce duże możliwości decydowania o swoim życiu, kształtowania go według własnego pomysłu. Indywidualizacja życia określa złożone zjawisko: z jednej strony wolność, decyzja, odpowiedzialność, z drugiej przymus, uzależnienie od wymagań rynkowych i uwarunkowań, które uciekają indywidualnym możliwościom. Uwarunkowania te, powodujące osamotnienie, przynoszą nowe uzależnienia, przymuszają do „standaryzacji własnej egzystencji”⁹, „do własnego życia (obok wspólnoty czy grupy)”¹⁰.

⁷ Por. J. Mikołajec, *Metody teologii pastoralnej*, „Ateneum Kapłańskie” 144,2 (2005), s. 259–261.

⁸ B. Mierzwiński, *Współczesna koncepcja teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, „Teologia Praktyczna” 2 (2001), s. 97, 98.

⁹ U. Beck, E. Beck-Gernsheim, *Das ganz normale Chaos der Liebe*, Frankfurt am Main 1990, s. 15.

¹⁰ Tamże, s. 67.

Indywidualizacja życia dotyczy także tych doświadczeń, które zdobywane są przed zawarciem małżeństwa. W przeszłości człowiek zmierzał do małżeństwa często inną drogą. Doświadczenia, które zdobywał na tej drodze, inaczej kształtowały jego przyszłe małżeńskie i rodzinne życie. Przyszli małżonkowie znali się wcześniej słabo albo prawie wcale. Z chwilą zawarcia małżeństwa rozpoczynał się wyraźnie nowy etap życia. Mało kto żył razem przed zawarciem małżeństwa. Z nim łączyły się często także pierwsze doświadczenia życia seksualnego. O wiele rzadziej niż dzisiaj dzieci dotknięte były przez różne negatywne doświadczenia wykorzystania seksualnego. Także niewielu przeżywało rozwód własnych rodziców czy znajomych, przez co małżeństwo jawiło się im jako trwała wspólnota życia. Model życia małżeńskiego przekazywany był z pokolenia na pokolenie, a małżeństwa dzieci były podobne do małżeństw ich rodziców. Oboje narzeczeni posiadali często podobne doświadczenia życia małżeńskiego i rodzinnego z własnych rodzin. Droga do małżeństwa dzisiejszego człowieka wydaje się często inna¹¹.

Odnosząc zjawisko indywidualizacji życia do małżeństwa, biskupi niemieccy zauważają następujące jego konsekwencje. Najpierw możliwość wyboru, nie tylko współmałżonka, ale wielu innych spraw związanych z życiem małżeńskim, jak choćby modelu małżeństwa. To jednak łączy się także z przymusem podjęcia decyzji, wyborem pomiędzy różnymi możliwościami i propozycjami. Następnie procesy indywidualizacji powodują, że punkt ciężkości przesuwa się z instytucji w kierunku człowieka, który ma przez to możliwości, aby przyjąć dobrowolnie instytucjonalne założenia, albo je częściowo czy zupełnie nawet odrzucić. Indywidualizacja życia sprawia też, że człowiek przyjmuje własne przekonania i pojmowanie rzeczywistości jako podstawę działania oraz kryterium oceny tego działania (por. ASE, s. 15).

Przemiany w kierunku indywidualizacji życia małżeńskiego pozwalają się wprowadzić z ogólnych trendów do indywidualizacji życia, z dążeń współczesnego człowieka do wolności i z pragnienia niezależności od autorytetów oraz instytucji. Dążenia wolnościowe skierowują się często przeciw instytucjom, szczególnie tym, które przez swoje działania dotyczą obszaru prywatnego życia, a przez to usiłują nadać mu odpowiedni kształt¹². Jednym z nich jest odrzucanie przez niektórych państwowego czy kościelnego ślubu oraz wpływu tych instytucji na kształt życia małżeńskiego. Małżeństwo staje się coraz bardziej sprawą nie tylko indywidualną, ale też prywatną¹³.

Nie tylko proces indywidualizacji, ale również inne charakterystyczne cechy współczesnych społeczeństw, takie jak pluralizm, dążenia wolnościowe jednostki, od-

¹¹ Por. M. Polak, *Spoleczno-kulturowe uwarunkowania duszpasterstwa narzeczonych*, „Teologia Praktyczna” 2 (2001), s. 109.

¹² Por. H. Tyrell, *Ehe und Familie – Institutionalisierung und Deinstitutionalisierung*, w: *Die postmoderne Familie*, red. K. Lüscher, Konstanz 1998, s. 145–147.

¹³ Por. M. Polak, *Spoleczno-kulturowe...*, s. 112.

rzucanie tradycyjnych norm postępowania, powodują szereg przemian w sposobie pojmowania i realizowania małżeństwa. Nie chodzi tutaj o tych, którzy zupełnie odrzucają czy wypaczają rozumienie wspólnoty małżeńskiej, ale o tych, którzy przyjmują ogólnie jej chrześcijańskie rozumienie, lecz nadają mu własne akcenty, modyfikując podejście do niektórych zagadnień. Dla przykładu wymienić można wierność małżeńską. Jest ona przez bardzo wielu z tych, którzy zawierają małżeństwo, wysoko ceniona. Często jednak nie jest przyjmowana jako zobowiązanie, jako wymóg należący do istoty małżeństwa, ale jako pewne tylko pragnienie, wyrażające nadzieję, że tak będzie, czy że tak powinno być (por. ASE, s. 16).

Analizując polskie *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, które – jako dokument przyjęty przez Konferencję Episkopatu – powinno stanowić podstawę dla duszpasterstwa rodzin w diecezjach i w parafiach, można mieć wrażenie, że pomija ono zupełnie ów społeczno-kulturowy kontekst oraz przemiany, jakie dokonały się i dokonują w Polsce w obszarze życia małżeńskiego i rodzinnego, czy jeszcze bardziej, jakim podlega dzisiejsza młodzież w jej myśleniu o małżeństwie i rodzinie. Nie znajdujemy ich bowiem ani w założeniach ogólnych, ani w kwestiach szczegółowych. Kilka odniesień do aktualnych problemów przedstawia część poświęcona duszpasterstwu rodzin w sytuacjach trudnych (por. DDR 66–74). Trudno zatem zgodzić się z twierdzeniem, że *Dyrektorium*

pragnie wobec widocznego kryzysu małżeństwa i rodziny, powodowanego zachwianiem wartości i znaczenia instytucji małżeństwa chrześcijańskiego oraz różnymi błędami, nieporozumieniami i niezrozumieniem jego istoty, godności, celów oraz przymiotów, a także zastanawianiem się nad przyczynami tego kryzysu i możliwością duszpasterskiej pomocy małżeństwu i rodzinie, zaoferować systemową pomoc małżeństwu i rodzinie¹⁴.

Co więcej, przy określaniu zadań wszystkich najważniejszych osób i instytucji odpowiedzialnych za duszpasterstwo rodzin w Polsce, w tym także za przygotowanie do małżeństwa, nie znajdujemy takiego, które związane by było z badaniem społeczno-kulturowego kontekstu oraz jego ewangeliczną oceną. Trudno też byłoby zgodzić się z twierdzeniem, że wspomniany tu dokument choć nie ujmuje wprost tych zagadnień, to jednak w swoich postulatach, dotyczących kryteriów działalności duszpasterskiej, jak i praktycznych rozwiązań, uwzględnia te uwarunkowania. Szczegółowa analiza tego zagadnienia zostanie przedstawiona w dalszej części artykułu.

Rozpoznanie kontekstu społecznego służy podwójnemu celowi. Poddane ewangelicznej ocenie główne kierunki kulturowo-społecznych przemian pozwalają na lepsze zrozumienie sytuacji, w jakiej znajdują się dziś narzeczeni. Przygotowanie do małżeństwa nie może jednak zadowolić się ogólnym rozpoznaniem sytuacji,

¹⁴ J. Gręźlikowski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin wyzwaniem dla duszpasterzy*, „Ateneum Kapłańskie” 145,2 (2005), s. 343.

lecz musi koniecznie zwrócić się w kierunku poznania indywidualnej historii życia każdej pary narzeczonych, którzy zamierzają zawrzeć sakramentalny związek małżeński.

Spójeczno-kulturowy kontekst, w którym Kościół urzeczywistnia swoją misję głoszenia Ewangelii o małżeństwie i rodzinie, stanowi pierwszy krok w analizach pastoralnych.

Nie wystarczy sama znajomość aktualnej sytuacji małżeństwa i rodziny; nie wystarczy też ustalenie przemian, jakim te podstawowe dla życia ludzkiego wspólnoty podlegają; nie wystarczy analiza przyczyn zachodzących przemian. Teologia praktyczna małżeństwa i rodziny musi iść dalej. Jej zadaniem jest konfrontacja prawd objawionych, dotyczących małżeństwa i rodziny oraz podstawowych zasad etyki chrześcijańskiej, interpretowanych przez Urząd Nauczycielski Kościoła, z aktualną sytuacją małżeństwa i rodziny. Z tej konfrontacji teologia praktyczna wypracowuje wnioski, które stają się zasadami działania dla prawidłowo ustawionego duszpasterstwa rodzin¹⁵.

TEOLOGICZNE KRYTERIA PRZYGOTOWANIA DO MAŁŻEŃSTWA

Podstawowa opcja duszpasterska dla przygotowania do małżeństwa została określona w dokumencie Konferencji Episkopatu Niemiec jako „odkrycie i pogłębienie wiary” narzeczonych (por. ASE, s. 1). Autorzy dokumentu wyraźnie odchodzą od dawnych koncepcji duszpasterskich, które w przygotowaniu do małżeństwa podkreślały sprawdzenie stanu wiedzy religijnej narzeczonych. Postulując pomoc w odkryciu i pogłębieniu wiary, dokument odwołuje się do adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *Familiaris consortio*, w której czytamy: „Wiara osób proszających o ślub kościelny może mieć różny poziom i pierwszym obowiązkiem pasterzy jest dopomóc w jej odkryciu, umocnieniu i doprowadzeniu do dojrzałości” (nr 68).

Odkrycie, umocnienie czy prowadzenie do dojrzałości wiary może dokonywać się na różne sposoby. Powinny one jednak uwzględniać kondycję duchową, mentalność czy możliwości tych, u których wiarę mają doprowadzić do rozwoju. Wydaje się, że tradycyjna katecheza czy też duszpasterstwo narzeczonych, które polegały głównie na przekazaniu treści wiary, nauczania kościelnego na temat małżeństwa i rodziny oraz związanych z nim zagadnień moralnych, nie przyniosą dziś odpowiednich owoców.

Uwzględniając aktualną sytuację młodych ludzi, którzy zamierzają zawrzeć sakramentalny związek małżeński, należałoby niejako poszerzyć określenie „odkrycia i pogłębienia wiary” o podstawowy wymiar religijny życia człowieka oraz o jego religijne poszukiwania. Przed duszpasterzami staje wyzwanie, aby wspierać narzeczonych w odkryciu, pogłębieniu i rozwoju ich wiary czy ich religijnych

¹⁵ B. Mierzwiński, *Współczesna koncepcja...*, s. 99.

poszukiwań, tak aby mogli połączyć je z wiarą w żywą obecność Boga w historii ich życia i miłości (por. ASE, s. 1).

Możliwości realizacji podstawowej opcji duszpasterskiej w przygotowaniu do małżeństwa, jakim jest odkrycie i pogłębienie wiary, biskupi niemieccy upatrują w tzw. duszpasterstwie mistagogicznym (*mystagogische Seelsorge*). Analizowany tu dokument odwołuje się do wcześniejszej wypowiedzi Komisji Pastoralnej Konferencji Episkopatu Niemiec, dotyczącej duszpasterstwa sakramentalnego¹⁶. Określa on podstawowe założenia duszpasterstwa mistagogicznego, czy tzw. procesu mistagogicznego, jaki powinien zostać podjęty na drodze przygotowania do przyjęcia sakramentów.

Podstawowym założeniem teologicznym, opcją podstawową, jest przekonanie, że Bóg jest właściwą i najgłębszą zasadą ludzkiego istnienia; on zwraca się do człowieka i tworzy z nim jego historię życia. W ten sposób całe życie człowieka jest zawsze objęte i przeniknięte tajemnicą pełnego łaski samoudzielania się Boga. Podstawowym zadaniem mistagogicznego duszpasterstwa jest wprowadzenie człowieka w tę tajemnicę jego życia, stopniowe jej otwieranie przed nim, przy czym punktem wyjścia stają się jego doświadczenia życiowe, to, czym żyje, co go porusza, jego radości i cierpienia, jego pytania i nadzieje. Wychodząc od nich, duszpasterstwo mistagogiczne zaprasza człowieka do tego, aby rozpoznawał swoją historię życia jako historię wiary, tzn. jako życie w relacji z Bogiem (por. SPW, s. 27).

Takie rozumienie mistagogii nie ogranicza jej tylko do katechezy liturgicznej, która „ma na celu wprowadzenie w misterium Chrystusa (jest *mistagogią*), przechodząc od tego, co widzialne, do tego, co niewidzialne, od znaku, do tego, co on oznacza, od *sakramentów* do *misteriów*” (KKK 1075). Nie jest ono też tożsame z wczesnochrześcijańskim rozumieniem mistagogii¹⁷, zasadniczo je poszerzając i wychodząc poza odniesienie jej tylko do liturgii czy sakramentów wtajemniczenia.

Skoro tak, to mistagogia także ma otwierać oczy na obecność i na działanie Boga również w tym, co jest codzienne, tj. w całym życiu doczesnego świata, oraz na różne odpowiedzi na Jego obecność. W tym kontekście można mówić o swoistej *liturgii świata*, w którym również działa Boża łaska¹⁸.

¹⁶ Pastoral-Kommission der deutschen Bischofskonferenz, *Sakramentenpastoral im Wandel. Überlegungen zur gegenwärtigen Praxis der Feier der Sakramente – am Beispiel von Taufe, Erstkommunion und Firmung* (SPW) (1993).

¹⁷ Należy tutaj zaznaczyć, że mistagogia w czasach wczesnochrześcijańskich nie była w Kościele praktyką powszechną i jednolitą. Por. *Mistagogia*, w: *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Poznań 2006, s. 938; Ch. Jacob, *Zur Krise der Mystagogie in der Alten Kirche*, „Theologie und Philosophie” 66 (1991), s. 87.

¹⁸ W. Misztal, *Od duchowości do mistagogii i od mistagogii do duchowości*, w: *Mistagogia a duchowość*, red. A. Żądło, Katowice 2004, s. 22.

Zaprezentowane w dokumencie Konferencji Episkopatu Niemiec rozumienie mistagogii oraz mistagogicznego procesu przygotowania do małżeństwa wykazuje wiele zbieżności z postulowaną przez Karla Rahnera w latach sześćdziesiątych dwudziestego wieku potrzebą tzw. nowej mistagogii. W podręczniku teologii pastoralnej Karl Rahner wymienia jako jeden z „podstawowych imperatywów samourzeczywistnienia się Kościoła we współczesnej sytuacji” „nową mistagogię”¹⁹. Po latach określił zaś ją następująco:

Można by chyba powiedzieć, że chrześcijańska mistagogia jest troską o to, aby sobie albo bardziej jeszcze komuś innemu umożliwić wyraźne i bezpośrednie doświadczenie jego ukrytej duchowej egzystencji. Chrześcijańska mistagogia jest także próbą uświadomienia konkretnemu człowiekowi, że jego mistyczne doświadczenie duchowe zostało mu zaoferowane w sposób doświadczalny w Jezusie Chrystusie²⁰.

Postulowana przez Karla Rahnera koncepcja „nowej mistagogii” nie doczekała się szerszej pastoralnej interpretacji samego jej autora. Znalazła jednak szeroką recepcję u wielu pastoralistów i katechetyków²¹. Prezentowana przez tych autorów koncepcja duszpasterstwa mistagogicznego buduje na dwóch zasadach. Po pierwsze na „przekonaniu wiary, że człowiek jako tajemnica wskazuje na absolutną tajemnicę, którą nazywamy Bogiem”; po drugie, na przekonaniu, że „ta podstawowa zasada jest możliwa do doświadczenia przez poszczególnego człowieka”²². Mistagogiczne duszpasterstwo zakłada zatem, że każdy człowiek w swojej indywidualnej, duchowej sytuacji posiada doświadczenie Boga, ducha, wolności i łaski. W duszpasterstwie można zatem przyjąć, że „Bóg działa już w człowieku, przed tym, zanim dotrzemy do niego z naszym duszpasterstwem”²³.

¹⁹ K. Rahner, *Die grundlegenden Imperative für den Selbstvollzug der Kirche in der gegenwärtigen Situation*, w: *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*, red. F.X. Arnold, F. Klostermann, K. Rahner, V. Schurr, L.M. Weber, t. II/1, Freiburg–Basel–Wien 1966, s. 269. Por. H. Haslinger, *Was ist Mystagogie?* w: *Praktisch-theologische Annäherung an einen strapazierten Begriff*, w: *Mystagogische Seelsorge*, red. S. Knobloch, H. Haslinger, Mainz 1991, s. 28.

²⁰ W taki sposób K. Rahner określił mistagogię w rozmowie z P.M. Zulehnerem, opublikowanej w książce: *„Denn du kommst unserem Tun mit deiner Gnade zuvor”. Zur Theologie der Seelsorge heute. Paul M. Zulehner im Gespräch mit Karl Rahner*, Düsseldorf 1984², s. 51.

²¹ Z ważniejszych opracowań można przykładowo wymienić: R. Bleistein, *Mystagogie und Religionspädagogik*, w: *Wagnis Theologie. Erfahrungen mit der Theologie Karl Rahners*, red. H. Vorgrimler, Freiburg–Basel–Wien 1979, s. 51–60; S. Knobloch, *Praktische Theologie. Ein Lehrbuch für Studium und Pastoral*, Freiburg im Breisgau 1996; S. Knobloch, *Mystagogie und Subjektwerdung. Eine Anforderung an die Seelsorge im Kontext der modernen Gesellschaft*, „Theologisch-Praktische Quartalschrift” 141,2 (1993), s. 148–157; M. Schambeck, *Mystagogisches Lernen. Zu einer Perspektive religiöser Bildung*, Würzburg 2006; P.M. Zulehner, *Von der Versorgung zur Mystagogie. Theologische Implikationen seelsorglicher Praxis*, „Lebendige Seelsorge” 33,3–4 (1982), s. 177–182.

²² Por. S. Knobloch, *Praktische Theologie...*, s. 188, 189.

²³ P.M. Zulehner, *„Denn du kommst”...* s. 57, 61–63.

Takie zorientowane na rozwój człowieka duszpasterstwo będzie wzmacniało w nim to, co dobre i pozyska go do odkrycia i zachowania w sobie dobra. Jednocześnie dokona się tutaj pewna krytyczna praca: zostanie odkryte to, co jest jeszcze zdolne do rozwoju. W kontaktach duszpasterskich wypracowane zostaną także możliwości rozwoju oraz zaferowane pozbawione przemocy wsparcie tego rozwoju. Tego rodzaju duszpasterstwo nie będzie osłabiało człowieka i czyniło go niedojrzałym poprzez niszczące rozwój moralizatorstwo i potępiające oceny²⁴. Będzie ono dawało także dobre możliwości do realizacji różnych modeli duszpasterstwa narzeczonych, ponieważ złożoność współczesnego kontekstu społeczno-kulturowego wyklucza „proste definitywne odpowiedzi” duszpasterskie i jedyny, słuszny i właściwy model przygotowania do małżeństwa. W tym kontekście znajduje też dobre możliwości realizacji postulowana przez niemiecki dokument zasada odnosząca się do duszpasterstwa przygotowującego do przyjęcia sakramentów: „Zamiast *wszystko albo nic*: rozpoznać, co jest obecnie możliwe i to czynić” (por. SPW, s. 25).

Mistagogiczna koncepcja przygotowania do przyjęcia sakramentów, w tym również sakramentu małżeństwa, zawiera w sobie także specyficzne ich rozumienie. W mistagogicznym procesie przygotowania sakramenty będą zatem ukazywane jako punkty kulminacyjne i szczególne momenty historii Boga z człowiekiem. W nich, poprzez posługę Kościoła, wyrazi się pełne łaski zwrócenie się Boga do człowieka, doświadczalne w sakramentalnych znakach. Doświadczenie Boga w sprawowanych sakramentach prowadziło będzie do wzbudzenia czy rozwoju wiary i stanie się kolejnym momentem na drodze jej dojrzewania, gdyż sakramenty są także „źródłem” życia z wiary (por. KL 59). Przyjęcie sakramentu nie zamyka i nie kończy drogi wiary, ale staje się początkiem kolejnego jej etapu, na którym Kościół, podobnie jak w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, powinien pogłębiać znaczenie przyjętego sakramentu poprzez tzw. katechezy mistagogiczne (por. SPW, s. 27)²⁵.

Polskie Dyrektorium, wskazując na podstawy teologiczne szeroko rozumianego duszpasterstwa rodzin, odwołuje się do nauczania II Soboru Watykańskiego (por. KDK 52), które określa małżeństwo i rodzinę jako „jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości” i dlatego wszyscy ludzie są zobowiązani do troski o te wspólnoty.

Realizacja tego obowiązku zakłada zgłębianie prawdy o małżeństwie i rodzinie, tak na drodze poznania naturalnego, jak i w świetle Objawienia oraz proklamację tej prawdy, zwanej w kulturze chrześcijańskiej *zamysłem Bożym* lub *zbawczym planem Bożym*.

²⁴ Por. P.M. Zulehner, *Pastoraltheologie*, t. 3: *Übergänge*, Düsseldorf 1991, s. 166.

²⁵ Na temat mistagogii w przygotowaniu do małżeństwa zob.: M. Polak, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa w świetle mistagogicznej koncepcji duszpasterstwa*, w: *Evangelizare pauperibus. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu biskupowi Bogdanowi Wojtusiowi w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Olczyk, P. Podeszwa, Gniezno 2007, s. 427–444.

Dla Kościoła troska o małżeństwa i rodziny, i to zarówno o te, które żyją dziś, jak również i o te, które będą w przyszłości, jest „pierwszą i z wielu względów najważniejszą drogą posłannictwa i posługi” (DDR *Założenia ogólne*)²⁶.

Podstawową opcję teologiczną, będącą podstawą duszpasterstwa rodzin, stanowi zatem konieczność głoszenia Ewangelii, czy zamysłu Bożego wobec małżeństwa i rodziny.

Kościół od początku swego istnienia otaczał opieką małżeństwo i rodzinę. Dostrzegał w tej rzeczywistości instytucję i wspólnotę ustanowioną przez samego Boga. Ukierunkowanie działań Kościoła na rodzinę nie było przejawem mody czy koniunkturalizmu, ale miało ono uzasadnienie i źródło w Bogu, który jest Twórcą małżeństwa i rodziny. Małżeństwo i rodzina wkorzenione w Kościele, czyli Ciele Chrystusa są naturalnym budulcem wspólnoty Kościoła²⁷.

Można zatem powiedzieć, że ukazane w analizowanych dokumentach koncepcje duszpasterstwa rodzin, jak też w jego ramach przygotowania do małżeństwa przyjmują dwa odmienne punkty wyjścia. Koncepcja niemiecka wychodzi od człowieka, od jego głębokich pragnień i codziennych doświadczeń, aby na tej podstawie dojść do Boga, do zamysłu Bożego względem małżeństwa i rodziny, w którym zawiera się pełna odpowiedź na ludzkie pragnienia i tęsknoty. Polska koncepcja prowadzi inną drogą. Punktem wyjścia jest właśnie zamysł Boży, zawarty w Piśmie Świętym i nauczaniu Kościoła, w którym człowiek odnajduje najwłaściwszą drogę realizacji swojego powołania do życia w małżeństwie i rodzinie. Jakkolwiek obydwie drogi są uprawnione, to jednak rodzi się pytanie, która z nich odpowiada bardziej moralnej i duchowej kondycji współczesnego człowieka. Wydaje się, że bardziej skuteczna byłaby droga proponowana przez dokument niemiecki.

Koncepcja duszpasterska ukazana przez polskie Dyrektorium odróżnia się od niemieckiej także poprzez określenie podstawowego celu przygotowania do małżeństwa. Wyraźny priorytet znajduje tutaj przekaz treści wiary oraz nauczania Kościoła dotyczącego małżeństwa i rodziny. W przygotowaniu dalszym chodzi w pierwszej kolejności o zdobycie „odpowiedniej wiedzy”, a następnie o osiągnięcie „stosownych cnót” (por. DDR 19); w przygotowaniu bliższym najpierw o pogłębienie nauki o małżeństwie i rodzinie (por. DDR 24); w bezpośrednim wydaje się wysuwać na pierwsze miejsce „rozmowa z narzeczonymi na temat ich wiedzy religijnej” czy „stwierdzenie stanu wiedzy egzaminowanych” (por. DDR 33). Oczywiście przygotowanie do małżeństwa, przedstawione w analizowanym dokumencie, zawiera jeszcze inne cele, takie jak np. przysposobienie do międzyosobowego życia w małżeństwie i rodzinie czy pogłębienie życia wspólnotowo-liturgicznego (por. DDR 24), jednak głównym celem wydaje się zawsze przekaz określonej wiedzy i jej przyswojenie.

²⁶ DDR odwołuje się tutaj do nauczania LR 2.

²⁷ Z. Zaremski, *Działania pastoralne Kościoła w służbie małżeństwu i rodzinie*, „Ateneum Kapłańskie” 147,1 (2006), s. 75.

Proponowane w ramach rocznej katechizacji przedmałżeńskiej rekolekcje mają służyć głównie pogłębieniu poznanych zagadnień (por. DDR 25)²⁸.

PRZYGOTOWANIE BLIŻSZE W PRAKTYCE DUSZPASTERSKIEJ

Jakkolwiek dokumenty ogólnokościelne, jak również Kościołów lokalnych, określają, czym jest przygotowanie bliższe, to jednak istnieją tu pewne rozbieżności co do tego, kogo ma ono dotyczyć i jaki jest czas jego realizacji. *Familiaris consortio* określa czas tego przygotowania raczej ogólnie, jako „stosowny wiek” (por. nr 66), podczas gdy Dokument Papieskiej Rady ds. Rodziny podaje go dokładniej jako „czas narzeczeństwa” (por. PDM 29). Przygotowanie to można określić jako „odnowioną katechezę przygotowujących się do małżeństwa” (por. FC 66), którą tworzą różne kursy.

Katecheza ta odróżnia się od bezpośredniego przygotowania, które z reguły ogranicza się do ostatnich rozmów narzeczonych z duszpasterzem przed zawarciem sakramentu małżeństwa (por. PDM 32; FC 66). Dalsze przygotowanie do małżeństwa jest bardziej indywidualnym procesem, bliższe z reguły przygotowaniem obojga narzeczonych do konkretnego małżeństwa. Dotyczy ono tych, którzy wybrali już drogę swojego powołania, choć czasem może być także pomocą w podjęciu ostatecznej decyzji, ponieważ „współcześni młodzi ludzie, wskutek różnego rodzaju trudności, jak np. wydłużony czas młodości i przez to dłuższy pobyt w rodzinie – nowy niepokojący problem – odkładają często niepotrzebnie zawarcie małżeństwa” (PDM 33).

Wydawać by się mogło, że powyższe określenia czasu i adresatów przygotowania bliższego do małżeństwa są dość jednoznaczne, jednak zaliczenie tego etapu do duszpasterstwa młodzieży (por. PDM 33) wprowadza pewną niekonsekwencję. Zakładając, że jednym ze współczesnych zjawisk jest przesuwanie czasu zawarcia małżeństwa oraz że zawieranie go poprzedzane jest często krótszym czy dłuższym czasem wspólnego zamieszkania, trudno jest uznać tę działalność za duszpasterstwo młodzieży, które z reguły dotyczy uczących się lub studiujących, choć znane są też formy duszpasterstwa tzw. młodzieży pracującej. Podsumowując, należy jednak stwierdzić, że oficjalna nauka Kościoła uznaje za adresatów bliższego przygotowania do małżeństwa tych młodych ludzi, którzy podjęli już decyzję o małżeństwie i rodzinie jako ich drodze powołania życiowego i najczęściej zawarcie małżeństwa nie jest dla nich rzeczywistością odległą. Często są to już pary narzeczonych.

Jako metodę bliższego przygotowania do małżeństwa dokumenty Kościoła wymieniają „regularne spotkania w atmosferze dialogu, przyjaźni, modlitwy z udziałem duszpasterzy i katechetów” (PDM 37). Organizowane mogą być także specjalne kursy czy seminaria, które muszą jednak trwać odpowiednio długi czas,

²⁸ Por. J. Gręźlikowski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin...* s. 346, 347.

aby móc podczas nich zrealizować podstawowe cele tego etapu przygotowania. Kursy te mogą odbywać się w parafiach, jeśli jest w nich wystarczająca liczba narzeczonych i parafia posiada odpowiednich do ich prowadzenia współpracowników. Istnieje także możliwość organizowania kursów w wikariatach biskupich czy w dekanatach. Kursy te mogą być także prowadzone przez przedstawicieli ruchów i organizacji rodzinnych, grup apostołskich pod kierownictwem odpowiedniego kapłana i powinny być koordynowane przez diecezjalny referat duszpasterstwa rodzin, odpowiedzialny w imieniu biskupa za ten obszar pastoralnej działalności diecezjalnego Kościoła (por. PDM 48).

Niemiecki dokument o przygotowaniu do małżeństwa, określając przygotowanie dalsze, zalicza do niego: przygotowanie w rodzinie, w szkole, zwłaszcza w nauczaniu religii, w katechezie parafialnej, szczególnie przygotowującej do sakramentu bierzmowania, przygotowanie młodzieży poprzez różne formy duszpasterstwa w parafiach oraz przez udział w życiu wspólnot parafialnych (por. ASE, s. 41–43). Następnie, mówiąc o przygotowaniu bliższym, określa je jako przygotowanie do małżeństwa przed ślubem, odróżniając je od przygotowania bezpośredniego, czyli tzw. rozmowy z narzeczonymi (por. ASE, s. 43–45). Adresatami przygotowania bliższego są tu zatem tacy młodzi ludzie, którzy zdecydowali się na zawarcie małżeństwa – z reguły są to pary narzeczonych (por. ASE, s. 43).

Uwzględniając dużą różnorodność narzeczonych, którzy decydują się na zawarcie małżeństwa, należy zaoferować wiele możliwości bezpośredniego przygotowania się do tego sakramentu. Dotyczy to zarówno miejsc, sposobów, jak i czasu trwania. Jakkolwiek większość form tego przygotowania oferowana jest przez ponadparafialne ośrodki, to jednak postulowane jest mocniejsze powiązanie go z parafią. Nie chodzi o to, aby kursy te odbywały się w parafii, ale aby w ich ramach zaproponować także rozmowę z przedstawicielami parafii, najlepiej z parą małżeńską i kapłanem. W ten sposób przygotowanie to może stać się impulsem do rozwoju wspólnoty parafialnej (por. ASE, s. 44, 45).

Polskie Dyrektorium dzieli również etapy przygotowania do małżeństwa na: bliższy, dalszy i bezpośredni. Ich rozumienie nie jest jednak tożsame z ujęciem niemieckiego dokumentu. Do dalszego przygotowania do małżeństwa zaliczane jest: przygotowanie w rodzinie, przygotowanie w szkole, w którym szczególne znaczenie ma katechizacja, oraz przygotowanie w tzw. grupach rówieśniczych, działających „w szkole, w parafii czy w osiedlu”, takich jak: harcerstwo, grupy oazowe, Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej, koła różańcowe dla młodzieży (por. DDR 19–23).

Przygotowanie bliższe określone zostało jako „roczna katechizacja przedmałżeńska, obejmująca co najmniej 25 spotkań” (DDR 25). Adresatami tego etapu przygotowania jest młodzież szkół ponadgimnazjalnych. Formę stanowi „rodzaj katechumenatu przed zawarciem małżeństwa”, połączony z następującymi zadaniami: pogłębienie nauki o małżeństwie i rodzinie, uświadomienie na fałszywe teorie w tych dziedzinach, przysposobienie do międzyosobowego życia w mał-

żeństwie i rodzinie, pogłębienie życia wspólnotowo-liturgicznego (por. DDR 24). Katechizacja ta może jednak odbywać się także, w wyjątkowych przypadkach, jako roczne studium przedmałżeńskie, prowadzone przez duszpasterstwo akademickie, czy skrócona katechizacja prowadzona w formie przynajmniej 10 spotkań, odbywających się bądź w parafii, bądź w ośrodkach ponadparafialnych. Wydaje się jednak, że takie określenie adresatów bliższego przygotowania do małżeństwa nie jest do końca właściwe, tzn. zgodne z zaleceniami Kościoła.

Ukazana wcześniej analiza tego zagadnienia w dokumencie Papieskiej Rady ds. Rodziny skłania do przyjęcia zasady, że przygotowanie bliższe dotyczy z reguły narzeczonych, czy tych, dla których małżeństwo jest sprawą czasowo bliską. W polskim dokumencie odnosi się ono do młodzieży ponadgimnazjalnej, dla której zawarcie małżeństwa jest perspektywą dość odległą, z reguły co najmniej kilkuletnią. Od zawarcia małżeństwa dzielą tych młodych ludzi bardzo znaczące w ich życiu wydarzenia, jakimi dla wielu są matura i studia. Jakkolwiek większość z nich myśli w przyszłości o założeniu rodziny, to jednak zawarcie sakramentu małżeństwa nie jest w tym czasie aktualnym problemem ich życia. Stąd określenie tej młodzieży jako tych, którzy wkrótce będą małżonkami (por. DDR 25) jest bardzo nieprecyzyjne, podobnie jak nazwanie tej formy katechezy „katechumenatem przed zawarciem małżeństwa”, analogicznym do przygotowania do Pierwszej Komunii św. czy bierzmowania (por. DDR 24, 25). Pomimo pewnych podobieństw istotną i bardzo ważną różnicą jest fakt, że dwie pozostałe formy przygotowania kończą się przyjęciem sakramentu, a nie wręczeniem odpowiedniego zaświadczenia (por. DDR 25).

Nie oznacza to jednak, że katecheza parafialna dla młodzieży ponadgimnazjalnej czy szerzej duszpasterstwo tej młodzieży są pozbawione sensu. Wręcz przeciwnie, są one w różnorodnych ich formach niezbędne i konieczne. Nie powinny być jednak traktowane jako bliższe przygotowanie do małżeństwa. Celem ich jest bowiem pomoc młodym ludziom w rozpoznaniu powołania. Oprócz tego analizowany tu dokument odnosi do tej grupy adresatów w jednym miejscu przygotowanie dalsze (por. DDR 23), w innym bliższe (por. DDR 24). Tej samej młodzieży więc, na tym właśnie etapie życia i rozwoju, Kościół oferuje w różnych duszpasterskich grupach rówieśniczych dalsze przygotowanie, w rocznej katechizacji przedmałżeńskiej zaś – przygotowanie bliższe. W polskim Dyrektorium brakuje z pewnością ukazania właściwej formy przygotowania bliższego, zgodnego z zaleceniami oficjalnego nauczania Kościoła.

Kolejna różnica w nauczaniu prezentowanych tu dokumentów dotyczy form czy sposobów bliższego przygotowania do małżeństwa. Podczas gdy dokument niemiecki zauważa potrzebę różnorodnych form przygotowania, odpowiadających indywidualnym potrzebom niemalże każdego człowieka, jego historii wiary i życia, polskie Dyrektorium prezentuje w zasadzie dwie formy, przy czym ta druga dotyczy tych, którzy z poważnych racji nie uczestniczyli w katechezie przedmałżeńskiej. Ten sposób przygotowania odróżnia się od zwyczajnego czasem trwania, co zawiera już w sobie sama nazwa „skrócona katechizacja”, oraz zmniejszenie ilości katechez z 25 do 10 (por. DDR 26). Wydaje się jednak, że duża różnorodność,

pod wieloma względami, kandydatów zgłaszających się do przyjęcia sakramentu małżeństwa wymagały także zróżnicowanych sposobów przygotowania.

* * *

Prowadzone w ramach duszpasterstwa rodzin bliższe przygotowanie do małżeństwa odnosi się do bardzo dynamicznie zmieniającego się obszaru życia człowieka. Rodzina i małżeństwo oraz związane z nimi rozumienie i przeżywanie ludzkiej płciowości poddawane są różnym społecznym przemianom, które nie zawsze prowadzą w kierunku ich właściwego rozwoju. Dlatego duszpasterska odpowiedź Kościoła na te przemiany powinna być ciągle aktualizowana, aby odpowiadała wyzwaniom współczesności. Niewątpliwie jednym z elementów pomagających w tej aktualizacji jest czerpanie z doświadczeń Kościoła w innych państwach, zwłaszcza w tych, których rozwój kulturowo-społeczny staje się wyznacznikiem rozwoju także i społeczeństwa polskiego.

DIE NÄHERE VORBEREITUNG AUF DAS LEBEN IN DER EHE UND FAMILIE

Ein Versuch die pastoralen Konzeptionen der Kirche in Polen und in Deutschland zu vergleichen Zusammenfassung

Seit dem zweiten Vatikanischen Konzil führen die katholischen Kirchen in Polen und in Deutschland eine vertiefte und den Grundvoraussetzungen des Konzils entsprechende Reflexion über ihre pastorale Sendung bezüglich der Ehe und Familie. Sie findet ihren Platz unter anderem in den offiziellen Dokumenten der Bischofskonferenzen oder ihrer Pastorkommissionen. In den letzten Jahren wurden sowohl vom polnischen als auch vom deutschen Episkopat wichtige Dokumente über die Ehevorbereitung herausgegeben: Die deutsche Bischofskonferenz, *Auf dem Weg zum Sakrament der Ehe. Überlegungen zur Trauungspastoral im Wandel* (2000) und der Rat der polnischen Bischofskonferenz für die Familienpastoral, *Direktorium für die Familienseelsorge* (2003). Sie weisen darauf hin, dass die Kirchen in Polen und in Deutschland ständig nach einer der jeweiligen gesellschaftlich-kulturellen und religiösen Situation entsprechenden Konzeption der Ehevorbereitung suchen. Die polnische und die deutsche Konzeption unterscheiden sich jedoch voneinander. Der vorliegende Artikel ist also ein Versuch, die Konzeptionen der näheren Ehevorbereitung der beiden Kirchen zu vergleichen und daraus Impulse für die pastorale Sorge der Kirche um die zukünftigen Ehen und Familien darzustellen.

Słowa kluczowe: duszpasterstwo mistagogiczne, duszpasterstwo rodzin, Kościół w Niemczech, małżeństwo, przygotowanie do małżeństwa, rodzina

Schlüsselworte: Ehe, Ehevorbereitung, Familie, Familienseelsorge, Kirche in Deutschland, Mistagogiescheseelsorge